

ERGENLERİN ARKADAŞ BAĞLILIĞI VE İNTERNET BAĞIMLILIĞININ CİNSİYET, EBEVEYN TUTUMU VE ANNE-BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Uzm. Psi.Dan.Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK
Ramazan Atıl Lisesi-Adana

Yrd. Doç. Dr. Öner ÇELİKKALELİ
Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılıklarını cinsiyetlerine, algılanan ebeveyn tutumlarına ve ebeveyn eğitim durumlarına göre incelemektir. Çalışma grubunu yaşları 14-19 arasında değişen toplam 437 ergen oluşturmaktadır ($\bar{X}_{yaş}=15.41$, 250 kız, 187 erkek). Araştırmanın verileri Arkadaş Bağlılık Ölçeği ve İnternet Bağımlılık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguya göre, arkadaş bağlılığı ile internet bağımlılığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İkinci olarak, arkadaş bağlılığı puanları algılanan ebeveyn tutumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Üçüncü olarak, anne eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağlılığı puanları farklılaşmamakta, ancak, internet bağımlılık puanları farklılaşmaktadır. Son olarak, baba eğitim durumuna göre arkadaş bağlılığı puanları farklılaşmakta, buna karşın, internet bağımlılığı puanları anlamlı bir biçimde farklılaşmamıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılıp yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arkadaş bağlılığı, internet bağımlılığı, cinsiyet, ebeveyn tutumları.

ADOLESCENT' FRIENDS ATTACHMENT and INTERNET ADDICTION ACCORDIGN to GENDER, PERCEPTION PARENTS ATTITUDES and PARENTS EDUCATIONAL LEVELS

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate adolescents' friend attachment and internet addiction according their gender, perceived attitudes of parents, and educational level of parents. The participation of this study consisted 437 adolescence ($\bar{X}_{age}=15.41$, $Sd=.80$, 250 female, 187 male). To collected data Friend Attachment Scale, and Internet Addiction Scale were used. Results indicated that firstly, there are positive relation between friend attachment and internet addiction. Secondly, there were significant

differences in friend attachment according to perceived attitudes of parents. Third, there were no significant difference in friends attachment according to mothers educational level. Fourth, there were significant differences in internet addiction according to mother educational level. Finally, there were no significant difference in friend attachment and internet addiction according to fathers educational level.

Key Words: *Friend attachment, internet addiction, gender, parents' attitude.*

Giriş

Her birey, çevresindeki kişilerle etkileşim halindedir. Bu ilişkiler bireyin ailesiyle başlar, daha sonra toplum içinde kendi için özel anlamı olan diğer kişilerle devam eder. Toplumsallaşma sürecinde bireyin aile, arkadaşlar gibi yakın ilişkide bulunduğu kişilerin önemi büyüktür. Çocuğun anne, baba ve arkadaşlarıyla girdiği ilişkiler onun gelecekteki kişiliğini oluşturur.

Ergenlik döneminde birey ideal benliğini oluşturmaya çalışırken iyi arkadaşlık ilişkilerine ihtiyaç duymaktadır. Bireyler arkadaşlık kurarak topluma uyum sağlama ve sosyalleşme çabası içine girer. Bu bakımdan arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere öncülük eder. Genç genel ve özel yetenekleriyle arkadaşlık ilişkilerinde kendini kanıtlamaya çalışmaktadır. Toplumsal becerilerini geliştirir, insanlarla geçinmeyi öğrenir, işbirliğine girer. Arkadaş kümesine giren genç artık tek başına hem bir birey, hem de topluluğun eşit bir üyesidir. Genç erişkin dünyasına adım atmaktadır. Arkadaşlık kurabilmek ve sürdürülebilmek başlı başına bir başarı, ruh sağlığının bir ölçütüdür (Dikeçligil ve Çiğdem, 1991).

Ergenlik döneminde bir gruba ait olma duygusu çok önemlidir. Çocukluk ve ergenlikte geçirilen başarılı bir arkadaşlık ilişkisi, yetişkinlikte arkadaşlık ilişkilerinde başarılı olacağının göstergesidir. Ergenlik döneminde zayıf arkadaşlık ilişkileri yaşayan bireylerin yetişkinlik döneminde mesleki, evlilik yaşamı, cinsel aktivite vb. konularda sorunlar yaşadıkları ifade edilmektedir (Hartup, 1983, 1992; Parker ve Asher, 1987 ; Akt., Collins ve Sprinthall, 1995). Benzer şekilde, arkadaşları tarafından sevilmeyen bireyler okuldaki ilişkilerinde daha fazla yalnızlık duygusu ve stres yaşarken, bu durum arkadaşları arasında popüler olan ve çok sevilen bireylerde gözlenmemektedir (Cassidy ve Asher, 1992).

Ergenlik döneminde birey arkadaşları ile güçlü bir bağ kurmak istemektedir. Bowlby'in (1969, 1973; Akt: Büyüksahin, 2001) bağlanma kuramına göre, insanlar kendileri için başkalarıyla güçlü duygusal bağlar kurma eğilimindedir. Çocukluk döneminde oluşturulan bağlanma stillerinin gelecekte ilişkileri değerlendirme, ilişkilere bağlanma stillerini belirlemede ve yaşanan sorunlarla başa çıkmada etkili olduğu belirtilmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Collins ve Read, 1990; Feeney ve Noller, 1990).

Bartholomew ve Horowitz (1991) bağlanma modelinin dört stille olabileceğini savunmuşlardır. Bunlardan 1.Güvenli Bağlanma Stili (Secure Attachment Style): Güvenli bağlanma stili olan bireyler kendilerini sevilmeye değer görerek başkalarıyla rahatlıkla yakınlık kurabilirler. 2. Saplantılı Bağlanma Stili (Preoccupied Attachment Style): Olumsuz benlik modelidir. Saplantılı bireyler, kendilerini sevmeye değer

görmeyerek başkalarını olumlu değerlendirme eğilimindedir. 3. Korkulu Bağlanma Stili (Fearful Attachment Style): Korkulu bağlanma stili olan bireyler, kendilerini değersiz görür, başkalarına güvenmez ve reddedilme olasılığına karşı başkaları ile yakınlık kurmaktan çekinirler. 4. Kayıtsız Bağlanma Stili (Dismissive-avoidant Attachment Style): Kayıtsız bağlanma stiline sahip bireyler, kendilerini değerli görme eğiliminde ve başkalarına karşı olumsuz bir tavır içindedir. Yakın ilişkilerin gerekli olmadığını düşünerek kayıtsız kalırlar.

Bowlby (1969; Akt: Saçar, 2007) ergenlik dönemindeki temel değişimlerin bağlanma davranışını etkilediğini, ifade etmektedir. Ergenler bu dönemde öğretmenlerine ya da arkadaşlarına bağlanabileceklerini ve tüm yaşlardaki insanların güvenli bağlanma ilişkisi geliştirdikleri takdirde, yaşadıkları döneme daha rahat uyum sağlayacaklarını belirtmiştir. Bunun yanında Delen (2003), bireylerin, ilk ilişkileri ile edindikleri bağlanma stilleri ergenlik döneminde ebeveynler dışındaki sosyal çevreye genellenebilir. Bu genellemelerin daha sonraki yetişkin ilişkilerini de önemli oranda belirlemesinden dolayı bireylerin sürdürdükleri bağlanma stilleri ve derecesi sonraki dönemlerin ilişkilerini tahmin etmede önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir

Ergenlik döneminde birey sosyalleşirken cep telefonu, bilgisayar gibi birçok teknolojik araç kullanmaktadır. Bu araçların en önemlilerinden biride Aksu ve İrgil (2003) tarafından “dünya çapında bilgisayarların birbiri ile bağlandığı ağ olarak” tanımlanan internettir. İnternette bireyler birçok sosyal paylaşım sitesine üye olup yaşamı ile ilgili birçok bilgi paylaşabilmektedir. Günümüzde internet, hızla gelişen ve büyüyen bir bilgi paylaşım ağı haline gelerek, kişilerin vazgeçilmezlerinden biri olmuştur.

Türkiye’de internet kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun 2007, 2008 ve 2009 Yılı hane halkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırması sonuçlarına göre; 2007’de hanelerin % 18,9’u internete erişim olanağına sahip iken, 2008’de bu oran % 24,5 ve 2009’da ise daha da artarak % 30’a çıkmıştır. Her üç yılda da internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 yaş grubudur (TÜİK, 2007, 2008, 2009). Diğer bir ifadeyle, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemi internetin en yoğun olarak kullanıldığı yaşlardır.

İnternetin çocuklara, özellikle eğitim amaçlı, bilgiye ulaşmada büyük yararlar sağlayacağı belirtilmektedir. Bu yararlar Tuncer (2001) tarafından şöyle sıralanmaktadır 1. Çocuklar internette yararlanarak projeleri için bilgi toplayabilirler. 2. Başka bir okuldaki ya da ülkedeki kişilere yazılarını gönderip onların düşüncelerini alabilirler. 3. Değişik okullardaki öğrencilerle ortak projeler yürütebilirler. 4. Uzman ya da yazarlarla telekonferanslar gerçekleştirebilirler. 5. E-posta ve sohbet odaları aracılığıyla gerek yurt içinden gerekse yurt dışından arkadaş edinebilirler. 6. Hoşça vakit geçirebilirler.

İnternet bağımlılığının tanımlanması Amerikan Psikoloji Derneği’nin (American Psychological Association) Zihinsel Bozukluklar Tanı ve İstatistik Kılavuzu’nun dördüncü baskısı (DSM-IV) esas alınarak hazırlanmıştır. Ancak aradan geçen zamana karşın DSM-IV internet bağımlılığını tanımlamamıştır. Bu nedenle araştırmacılar DSM-IV’te yer alan kumar bağımlılığı tanı ölçütlerini temel almaktadır. Coombs (2004; akt; Deryakulu, 2008) bağımlılık tanısı için şu davranışların gözlenmesini önermektedir: 1. Tolerans, 2. Yoksunluk, 3.Yoksunluktan kaçınma, 4. Toplumsal işlevleri aksatan kullanım, 5. Ortaya çıkan sorunlara karşı kullanımın

sürmesi, 6. Son verememe, 7. Kullanımın göze çarpması, 8. Kullanımın ve kullanıma ilişkin durum ve olguların zihni meşgul etmesi, 9. Kullanımın sınırlandırılmaması.

İnternet kullanımı ve sonuçlarına yönelik yapılmış araştırma bulgularına göre, ergenlerin % 93'nün interneti kullandığı ve % 73.6'sının ise internette chat (karşılıklı konuşma) yaptığını, anne-babanın eğitim durumu ile riskli davranışlar arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmamaktadır (Liau, Khoo ve Hwaang, 2005). Benzer bir çalışmada Günüş (2009), 14-20 yaş arası 754 kişiden 76'sının (%10.1) internet bağımlısı ve 199 (%26.4) kişinin de olası bağımlı (risk altında) olduğunu belirtmektedir. Başka bir çalışma ise ilköğretim öğrencileriyle gerçekleştirilmiş ve öğrencilerin interneti etkili ve verimli kullanmadıkları, öğrencilerin interneti kullanma becerilerinin öğretmen ve anne-babalarına göre daha iyi olduğu (Ersoy, 2002) sonucuna ulaşılmıştır. Çin'de kolej öğrencileri ile yapılan araştırmaya göre ise, problematik internet davranışları gösteren öğrencilerin zayıf akademik başarı ve depresyona belirtileri gösterdikleri ve bu öğrencilerin aile sevgisinden yoksun olduğu (Huang ve diğ., 2009) ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçları; internetin yaygın olarak kullanıldığını ve sorunlu internet kullanımının duygusal, sosyal ve akademik sorunlara eşlik edebildiğini göstermektedir.

Günümüzde internet günlük yaşamımızın bir parçası haline gelmiştir. Her yaşta bireylerin interneti kullandığı bilinmektedir. Ergenlik dönemindeki birey çevresindeki kişiler ile sosyalleşerek kişiliğini oluşturmaya çalışmaktadır. İnternette kişiler, yaygın olarak e-posta paylaşımı, sohbet (chat) ve kendi yaşamı ile ilgili bilgi paylaşımına izin veren sitelere üye olabilmektedirler. Türkiye'de internet kullanımı ve riskli internet davranışları ile ilgili çalışmalar henüz çok yenidir. Ayrıca, arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik yapılan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bazı demografik değişkenlere göre arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak açısından bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin arkadaş bağıllığı ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek, ve arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığının algılanan ebeveyn tutumu ve anne-baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Araştırma Problemleri

- 1- Ergenlerin arkadaşlık bağıllığı ve internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- Ergenlerin arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığı puanları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Ergenlerin arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığı puanları algılanan anne baba tutumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- Ergenlerin arkadaş bağıllığı ve internet bağımlılığı puanları anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

- 5- Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığı puanları baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Bu bölümde, araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Grubu

Bu araştırmaya, Adana İlinde orta sosyo-ekonomik düzeyde öğrencilerin devam ettiği üç farklı liseden toplam 437 ergen katılmıştır ($\bar{X}_{yaş}=15.41$; $Ss=.80$; $ranj,14-19$). Bu ergenlerin 250'si kız; 187'si erkektir.

Veri Toplama Araçları

Arkadaş Bağlılık Ölçeği (ABÖ)

Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiş olan ABÖ'nin Türkçe'ye uyarlanması Hortaçsu ve Oral (1991) tarafından yapılmıştır. ABÖ, 25 maddeden oluşan ve 5'li Likert türü bir ölçektir. Löker, (1999) yaptığı geçerlik-güvenirlik çalışmasında, ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısını .92 olarak hesaplamıştır. Maddelerin birbiriyle korelasyonu .51 ile .75 arasında dağılım göstermiştir. Akkapulu (2005)'nin yaptığı çalışmada ABÖ'nün güvenirliliği .91, testi yarılama yöntemiyle .95, testin tekrarı yöntemiyle .71 olarak elde edilmiştir. Puanlamada; 4, 5, 9, 10, 11, 18, 22. ve 23. maddeler ters puanlanmaktadır. Toplam puan aralığı 25–125 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, arkadaşlara olan güçlü bağlılığa işaret etmektedir.

İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)

Young (1996) tarafından, DSM-IV'ün "Patalojik Kumar Oynama" ölçütlerinden uyarlanarak oluşturulan "Tanı Anketi" daha sonra geliştirilerek 20 maddelik İnternet Bağımlılık Ölçeği oluşturulmuştur. Likert tipi bir ölçek olan İBÖ'de katılımcılardan "hiçbir zaman", "nadiren", "arada sırada", "çoğunlukla", "çok sık" ve "devamlı" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 0,1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir.

İBÖ'nün Türkçe uyarlama çalışmaları Bayraktar (2001) tarafından yapılmıştır. 19 maddeden oluşan ölçme aracı, üç boyuttan oluşmakta ve bu boyutlardaki faktör yük değeri .81-.39 arasında değişmektedir. Ölçekle toplam açıklanan varyans % 52.83 ve iç tutarlık katsayısı .89'dur. Ölçeğin birinci boyutu olan "Çevrim-içi olmayı günlük hayata tercih etme" toplam sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yük değeri .81-.39 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans %36.34'tür. Bu boyut için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .80'dir. İkinci boyut olan "Çevrim-içi olma süresini artırmak isteme" toplam yedi maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yük değeri .69-.47 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 9.28'dir. Bu boyut için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .79'dur. Üçüncü boyut olan "Çevrim-içi olmaktan kaynaklanan sorunlar" toplam dört maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin faktör yük değeri .79-.53 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 7.21'dir. Bu boyut

için hesaplanan iç tutarlık katsayısı .78'dir. Ancak, maddelerin döndürülme öncesindeki birinci faktör yük değerlerinin yüksek ve tek başına açıkladığı varyansın yüksek olması ölçeğin genelde bir faktöre de sahip olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı İBÖ tek faktörlü olarak kullanılmaktadır. Ölçekten alınan puanların yüksekliği internet bağımlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Bağımsız değişkenleri belirlemeye yönelik olan form, cinsiyet, ebeveyn tutumları (ilgisiz, koruyucu, otoriter, demokratik) ve anne-baba eğitim durumlarını belirlemeye yönelik sorular içermektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde değişkenlere ait betimsel istatistikler, korelasyon (Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı), bağımsız gruplar için t-Testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve post hoc test olarak HSD testi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma soruları doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1- Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ile İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular:

Ergenlerin arkadaş bağılılığı ile internet bağımlılığı puanları arasındaki ilişkiye yönelik betimsel bulgular ve korelasyon katsayısı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1- Cinsiyetlerine Göre ve Toplam Grubun Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığına Yönelik Betimsel Bulgular ve Korelasyon Sonuçları

Gruplar	Değişkenler	n	\bar{X}	Ss	Arkadaş Bağlılığı
Kız	Arkadaş Bağlılığı	250	49.20	16.27	1
	İnternet Bağımlılığı		17.65	15.60	.19**
Erkek	Arkadaş Bağlılığı	187	52.92	16.92	1
	İnternet Bağımlılığı		29.21	19.40	.29**
Toplam	Arkadaş Bağlılığı	437	50.79	16.6	1
	İnternet Bağımlılığı		22.59	18.23	.26**

Tablo 1 incelendiğinde, kız ergenlerin ($r = .19, p < .001$); erkek ergenlerin ($r = .29, p < .001$) ve toplam grubun ($r = .26, p < .001$) arkadaş bağılılığı puan ortalaması ile internet bağımlılığı puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre kızlarda, erkeklerde ve toplam grupta ergenlerin arkadaş bağılıkları ve internet bağımlılıkları birlikte değişim göstermektedir. Ancak, erkek ergenlerin ve toplam grubun arkadaş bağılılık puanları ile internet bağımlılık puanları arasında gözlenen ilişki kız ergenlerin ilişki katsayısından daha yüksektir.

2- Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığı puan ortalamalarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2- Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Betimsel Bulgular ve t-Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Arkadaş Bağlılığı	Kız	250	49.20	16.27	-2.324	.021
	Erkek	187	52.92	16.92		
İnternet Bağımlılığı	Kız	250	17.65	15.60	-6.900	.000
	Erkek	187	29.21	19.40		

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ergenlerin hem arkadaş bağımlılık puan ortalamaları (t = -2.324, p<.05); hem de internet bağımlılık puan ortalamaları (t = -6.900, p<.05) cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Buna göre, erkek ergenlerin hem arkadaş bağımlılık hem de internet bağımlılık ortalaması kızların ortalamalarından anlamlı olarak yüksektir.

3- Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarının Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumlarına göre arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığı puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3- Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarına Göre Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarına İlişkin n, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Değişkenler	N	\bar{X}	Ss
İlgisiz	Arkadaş Bağlılığı	10	71.80	22.43
	İnternet Bağımlılığı		40.70	34.18
Koruyucu	Arkadaş Bağlılığı	182	52.08	15.95
	İnternet Bağımlılığı		22.56	17.82
Otoriter	Arkadaş Bağlılığı	98	51.69	17.86
	İnternet Bağımlılığı		23.43	17.83
Demokratik	Arkadaş Bağlılığı	147	47.18	14.90
	İnternet Bağımlılığı		20.85	17.00

Tablo 3’e göre, en yüksek arkadaş bağımlılık puan ortalaması ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlere; en düşük arkadaş bağımlılık puan ortalaması ebeveyn tutumunu “demokratik” olarak algılayan ergenlere aittir. Benzer bir biçimde, en yüksek

internet bağımlık puan ortalaması ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlere; en düşük internet bağımlık puan ortalaması ebeveyn tutumunu “demokratik” olarak algılayan ergenlere aittir.

Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumuna göre arkadaş bağlılık ve internet bağımlılığı puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4- Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanları Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Sonuçları ve Anlamlı Fark

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Arkadaş Bağlılığı	Grup. Arası	6712.224	3	2237.408	8.498	.000	1- İ>K, O ve D 2- K ve O>D
	Gruplar İçi	113999.296	433	263.278			
	Toplam	120711.520	436				
İnternet Bağımlılığı	Grup. Arası	3795.271	3	1265.090	3.881	.009	1- İ>K, O ve D
	Gruplar İçi	141149.649	433	325.981			
	Toplam	144944.920	436				

İ: İlgisiz, K: Koruyucu, O: Otoriter, D: Demokratik

Tablo 4’e göre, ergenlerin arkadaş bağlılığı puan ortalamaları algılanan ebeveyn tutumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(3-433)} = 8.498, p < .05$]. Farkın kaynağı incelendiğinde, ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin arkadaş bağlılık puan ortalamasının “koruyucu”, “otoriter” ve “demokratik” olarak algılayanlardan; “koruyucu” ve “otoriter” olarak algılayanların da “demokratik” olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Benzer bir biçimde, ergenlerin internet bağımlık puanları algılanan ebeveyn tutumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(3-433)} = 3.881, p < .05$]. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağı incelediğinde, ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin internet bağımlık puan ortalamasının “koruyucu”, “otoriter” ve “demokratik” olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

4- Ergenlerin Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanları Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Ergenlerin anne eğitim durumuna göre arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığı puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5- Ergenlerin Anne Eğitim Durumlarına Göre Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarına İlişkin n, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Değişkenler	N	\bar{X}	Ss
Okur-Yazar Değil	Arkadaş Bağlılığı	24	48.58	12.14

		İnternet Bağımlılığı	17.66	14.94
İlköğretim	Arkadaş Bağlılığı	286	51.72	16.85
	İnternet Bağımlılığı		20.55	17.03
Lise	Arkadaş Bağlılığı	103	48.51	16.44
	İnternet Bağımlılığı		28.24	20.75
Üniversite	Arkadaş Bağlılığı	24	51.79	18.48
	İnternet Bağımlılığı		27.66	18.02

Tablo 5'e göre, en yüksek arkadaş bağımlılık puan ortalaması anne eğitim düzeyi "üniversite" olan ergenlere; en düşük arkadaş bağımlılık puan ortalaması annesi "lise" mezunu olan ergenlere aittir. Diğer taraftan, en yüksek internet bağımlılık puan ortalaması annesi "üniversite" mezunu olan ergenlere; en düşük internet bağımlılık puan ortalaması anne eğitim düzeyi "okur-yazar" olmayan ergenlere aittir.

Ergenlerin anne eğitim düzeyine göre arkadaş bağımlılık ve internet bağımlılığı puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6- Ergenlerin Arkadaş Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Sonuçları ve Anlamlı Fark

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Arkadaş Bağlılığı	Gruplar Arası	923.944	3	307.981	1.113	.343	-----
	Gruplar İçi	119787.575	433	276.646			
	Toplam	120711.520	436				
İnternet Bağımlılığı	Grup. Arası	5674.716	3	1891.572	5.881	.001	L>OY ve İ
	Gruplar İçi	139270.204	433	321.640			
	Toplam	144944.920	436				

OY: Okur-yazar değil, İ: İlköğretim, L: Lise, Ü: Üniversite

Tablo 6 incelendiğinde, anne eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağımlılığı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı [$F_{(3-433)}= 1.113, p>.05$], buna karşın, internet bağımlılık puan ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir [$F_{(3-433)}= 5.881, p<.05$]. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağı incelendiğinde, annesi "lise mezunu" olan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalaması, annesi "okur-yazar olmayan" ve "ilköğretim" olan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalamasından anlamlı bir biçimde daha yüksektir.

5- Ergenlerin Arkadaş Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Ergenlerin baba eğitim durumuna göre arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığı puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7- Ergenlerin Baba Eğitim Durumlarına Göre Arkadaş Bağlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarına İlişkin n, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Değişkenler	N	\bar{X}	Ss
Okur-Yazar Değil	Arkadaş Bağlılığı	5	52.20	7.59
	İnternet Bağımlılığı		21.00	16.35
İlköğretim	Arkadaş Bağlılığı	221	52.96	17.06
	İnternet Bağımlılığı		21.32	17.56
Lise	Arkadaş Bağlılığı	139	48.95	15.80
	İnternet Bağımlılığı		25.47	20.39
Üniversite	Arkadaş Bağlılığı	72	47.62	16.65
	İnternet Bağımlılığı		21.06	15.43

Tablo 7’ye göre, baba eğitim düzeyine göre en yüksek arkadaş bağlılık puan ortalaması “ilköğretim mezunu” olan ergenlere; en düşük arkadaş bağımlılık puan ortalaması babası “üniversite” mezunu olan ergenlere aittir. Diğer taraftan, en yüksek internet bağımlılık puan ortalaması babası “lise” mezunu olan ergenlere; en düşük internet bağımlılık puan ortalaması babası “okur-yazar” olmayan ergenlere aittir.

Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığı puan ortalamalarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8- Ergenlerin Arkadaş Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Sonuçları ve Anlamli Fark

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamli Fark
Arkadaş Bağlılığı	Grup Arası	2239.078	3	746.359	2.728	.044	İ>L ve Ü
	Gruplar İçi	118472.442	433	273.608			
	Toplam	120711.520	436				
İnternet Bağımlılığı	Gruplar Arası	1689.062	3	563.021	1.702	.166	-----
	Gruplar İçi	143255.858	433	330.845			
	Toplam	144944.920	436				

OY: Okur-Yazar değil, İ: İlköğretim, L: Lise, Ü: Üniversite

Tablo 8 incelendiğinde, ergenlerin arkadaş bağımlılığı puan ortalamalarının baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır [$F_{(3-433)}=2.728$, $p<.05$]. Ortaya çıkan bu farkın kaynağı incelendiğinde, babası “ilköğretim” mezunu olan ergenlerin arkadaş bağımlılık puan ortalamasının babası “lise” ve “üniversite” mezunu olan ergenlerin arkadaş bağımlılık puan ortalamasından anlamlı bir

biçimde daha yüksektir. Buna karşın, ergenlerin internet bağımlılık puan ortalaması baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır [$F_{(3-433)}= 1.702$, $p>.05$].

Tartışma ve Yorum

Bu bölümde, bu araştırmanın bulguları ilgili literatür doğrultusunda tartışılarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin bulguya göre; ergenlerin arkadaş bağılılığı puan ortalaması ile internet bağımlılığı puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yani arkadaş bağılılığı yüksek olan ergenlerin interneti daha fazla kullandığını yada interneti fazla kullanan ergenlerin arkadaş bağılılığını yüksek olduğunu göstermektedir. Tsai ve Lin (2003) internet yoluyla kurulan iletişimlerde kolaylıkla onay ve kabul elde edilebildiğini, günümüzde ergenler arasında internet yoluyla arkadaşlık kurmanın popüler hale geldiğini belirtmişlerdir. Buna göre internet ortamında kurulan arkadaşlıkların internet bağımlılığını etkileyebileceği ya da devam eden arkadaşlıkların internet bağımlılığına yol açabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin bulguya göre; cinsiyete göre erkek ergenlerin kız ergenlere göre arkadaş bağımlılık puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet farklılığı ile ilgili bu bulgu, toplumumuzda erkek yada kadın olmaya ilişkin toplumsal rol beklentilerinin, değerlerinin, tutumlarının farklı olmasından kaynaklı olabileceği şeklinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle toplumumuzda erkek ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilmeyerek özerkleşmesinin sağlandığı düşünülmektedir. Buna karşılık kız ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilmesi arkadaş bağılılığının da erkeklere oranla düşük olmasının sebebi olarak yorumlanmıştır. Yörükoğlu'na (1998) göre toplumumuzda kız ergenler üzerinde dinsel ve aile baskısının sürmesi, kızların özerkleşmesini engellemektedir.

Cinsiyete göre erkek ergenlerin kız ergenlere göre internet bağımlılık puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Farklı çalışmalarda da bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir (Lee ve Chae, 2007; Topçu ve Erdur-Baker, 2007; Mottram, Fleming ve Michele, 2009). Bu sonuç, arkadaş bağılılığına ilişkin bulgu ile birlikte ele alındığında, erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla arkadaş bağılılığı yaşadığını ve interneti daha fazla kullandıklarını göstermektedir. Başka bir deyişle erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla internet bağımlılığı belirtileri göstermelerinin nedeni, arkadaş bağımlısı olmalarından kaynaklı olabilir yada daha fazla arkadaş bağımlılığı yaşamaları onların daha çok internette zaman geçirmelerine kaynaklı ediyor olabilir.

Araştırmanın üçüncü problemine ilişkin bulguya göre; ergenlerin arkadaş bağılılığı puan ortalamaları algılanan ebeveyn tutumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Farkın kaynağı incelendiğinde, ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin arkadaş bağılılık puan ortalamasının “koruyucu”, “otoriter” ve “demokratik” olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Benzer bulgular farklı çalışmalarla da ortaya çıkmıştır (Hortaçsu ve Oral, 1991). Aile bireylerinin bağımlılık düzeyi bireyin genel uyum düzeyini, özkontrolünü, disiplini konusundaki sıkıntılarını, bilişsel gelişimini ve okul başarısını etkilediği belirtilmiştir (Cornell ve Grossberg, 1987). Collins ve Sprinthall (1995) ergenlik çağındaki aile bireyleri ile yaşanan güvenli ilişkinin, ergenin kendi arkadaşları ve diğer yetişkinlerle ilişki kurarken kendine güven sağlayacağını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin çevresindeki arkadaşlarına bağlanmaları ve ailede hissedilmeyen sevginin arkadaşlık ilişkilerinde aranmasına neden olabileceği şeklinde açıklanabilir.. Bir diğer bulgu; ebeveyn tutumunu “koruyucu” ve “otoriter” olarak algılayanların “demokratik” olarak algılayanlardan ergenlerin arkadaş bağımlılığı puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yörükoğlu’na (1998) göre demokratik ailede çocuklara söz hakkı tanınarak, birlikte konuşma, eğlenmenin yanında herkesin uyacağı kurallar bellidir, cezalar ılımlı ve eğitici, amaç çocuğu sindirmek değil, sorumluluk duygusu kazandırmaktır. Bu nedenle “demokratik” olarak algılanan ebeveyn tutumu ergenin daha sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurmasına yol açarak, ergenin yetişkinlik rollerine hazırlanmasına yardımcı olacağı şeklinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu; algılanan ebeveyn tutumlarına göre ergenlerin internet bağımlılık puanları anlamlı bir biçimde farklılaşmıştır. Ebeveyn tutumunu “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalamasının “koruyucu”, “otoriter” ve “demokratik” olarak algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma bulgusu bir başka araştırma bulgusu ile desteklenmektedir (Huang ve diğr., 2009). Bu sonuçlara göre, ebeveynlerini “ilgisiz” olarak algılayan ergenlerin internet bağımlılık puanlarının yüksek olmasının nedeni bu gruptaki ebeveynlerin çocuklarına yeterince ilgi göstermemesi, anne- baba ve çocuk arasındaki iletişim eksikliği, ebeveynlerin ergenin bilgisayar ve internetle ilgili ne kadar zaman geçirdiği konusunda bilgi sahibi olmaması ve bu zamanı kontrol etmemesi olarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın dördüncü bulgusuna göre; anne eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağımlılığı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç annelerin eğitim düzeyinin arkadaş bağımlılığını etkilemediğini, toplumumuzun ataerkil bir yapı olmasından dolayı ergenin arkadaş ilişkilerinin baba tarafından düzenleniyor olabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu; anne eğitim durumuna göre ergenlerin internet bağımlılık puan ortalamalarının farklılaşmasıdır. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağı incelendiğinde, annesi “lise mezunu” olan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalaması, annesi “okur-yazar olmayan” ve “ilköğretim” olan ergenlerin internet bağımlılık puan ortalamasından anlamlı bir biçimde daha yüksektir. Bu sonuç annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe bilgisayar ve internet ile ilgili bilgi sahibi olmaları ve buna bağlı olarak çocuğun eğitimsel gelişimine katkı sunmak istemelerinden dolayı internet erişimine izin vermelerinden kaynaklı olabileceği şeklinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın beşinci bulgusuna göre; baba eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağımlılığı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Ortaya çıkan bu farkın kaynağı incelendiğinde, babası “ilköğretim”

mezunu olan ergenlerin arkadaş bağıllık puan ortalamasının babası “lise” ve “üniversite” mezunu olan ergenlerin arkadaş bağıllık puan ortalamasından anlamlı biçimde yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç babanın eğitim düzeyi yükseldikçe arkadaş bağıllığının azaldığı şeklinde değerlendirilebilir. Bu durum, eğitim seviyesi yüksek olan babaların çocuk yetiştirme ve arkadaşlık ilişkileri konusunda daha bilinçli ve arkadaş ilişkilerine müdahale etmemelerinden kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre; ergenlerin internet bağımlılık puan ortalaması baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Benzer bir çalışmada Liao, Khoo ve Hwaang (2005) babanın eğitim düzeyinin internet davranışları üzerinde bir etkisinin olmadığını ortaya çıkarmıştır. Ergenlerin internet bağımlılık puan ortalaması baba eğitim düzeyine göre değişmezken, anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Bu sonuç annelerin ergenlerin okul, ders çalışma ve eğitimle ilgili faaliyetlerde daha çok yer almasından kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Sonuç

Bu araştırmanın bulgularına göre kız, erkek ve toplamda ergenlerin arkadaş bağıllıkları ile internet bağımlılıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.. Erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha fazla internet bağımlılığı ve arkadaş bağıllığı yaşadığı ortaya çıkmıştır. Ergenlerin arkadaş bağıllığı puan ortalamalarının algılanan ebeveyn tutumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı görülmüştür. Anne eğitim durumuna göre ergenlerin arkadaş bağıllığı puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı, buna karşın baba eğitim durumuna göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Baba eğitim durumuna göre ergenlerin internet bağımlılığı farklılaşmazken, anne eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır.

Kaynakça

- Akkapulu, E. (2005). Ergenin sosyal yetkinlik beklentisini yordayan bazı değişkenler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aksu H. ve İrgil E. (2003). İnternetin Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin hayatındaki yeri. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 19-23.
- Armsden, G. C., ve Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationships to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
- Bartholomew, K, Horowitz, L. M. (1991) Attachment styles among young adults: A test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.

- Bayraktar, F. (2001). İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Büyükşahin, A. (2001). Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cassidy, J. ve Asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relations in young children. *Child Development*, 63 (2), 350-365.
- Collins, A. W. ve Srinthall, A. N (1995). *Adolescent psychology*. İnternational Edition, 172,177.
- Cornell, D. G. Grossberg, I. W. (1987), Family Environment and Personality Adjustmen in Gifted Program Children. *Gifted Child Quarterly*, 31(2), 59-64.
- Collins, N.L., Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (4), 644-63.
- Delen,Ü. K. (2003). Erken Ergenlerde Bağlanma Ölçeği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Deryakulu, D (2008). *Bilişim teknolojileri öğretiminde sosyo-psikolojik değişkenler*. Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara.
- Dikeçligil, B. ve Çiğdem, A. (1991). *T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu*. Ankara: Bilim Serisi.
- Ersoy, A. (2002). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin internet kullanma durumları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Feeney, J. A. Noller, P. (1990) Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 281-291.
- Günüç, S. (2009). İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Hazan C, Shaver P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hortaçsu, N. ve Oral, A. (1991). Factors affecting relationships of Turkish adolescents with parents and same-sex friends. *Journal of Social Psychology*, 131 (3), 413-427.
- Huang, R. L. Lu, Z. Liu, J. J. You, Y. M. Pan, Z. Q. Wei, Z. He, Q. ve Wang, Z. Z. (2009). Features and predictors of problematic internet use in Chinese college students. *Behaviour & Information Technology*, 28 (5), 485-490.
- Lee,M.S. Chae, Y.G.(2007). Children's internet use in a family context: İnfluence on family relations and parental mediation. *CyberPsychology& Behavior*, 10 (5), 640- 644.

- Liau, K.A. Khoo, A. ve Hwaang, P. (2005). Factors influencing adolescents engagement in risky internet behavior. *Cyberpsychology & Behavior*, 8, 6.
- Löker, Ö. (1999). Differential effects of parent and peer attachment on social and emotional loneliness among adolescents. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Mottram, Andrew J. Fleming, Michele J. (2009). Extraversion, impulsivity, and online group membership as predictors of problematic internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 12 (3), 319-321.
- Saçar, B. (2007). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin öfke tepkisiyle arkadaş bağlılığının incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö. (2007) Geleneksel akran zorbalığının, siber zorbalığın ve bu iki tip zorbalık türü arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi, 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Tokat.
- Tsai, C. C. ve Lin S. S. S. (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan : An interview study. *CyberPsychology & Behavior*, 6: 649-652.
- Tuncer, N. (2001). *İnternet : Çocuklar ve Yasalar*. Türk Kütüphaneciliği.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2007) Yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2008) Yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2009) Yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/>
- Young, K.S. (1996) Addictive use of the Internet: A case that breaks the stereotype. *Psychological Reports*. 79, 899-902.
- Yörükoğlu, A. (1998), *Gençlik Çağı*, Özgü Yayınevi, İstanbul.

